

**พัฒนาการเครือข่ายอำนาจท้องถิ่น หลังการ
เปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ.2516
กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี***

**Development of Local Power Network after
14 October 1973 Change: A Case Study
Ratchaburi Province**

ศิวัช บุญเกิด**

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องพัฒนาการเครือข่ายอำนาจท้องถิ่น หลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการก่อรูป และการก้าวขึ้นสู่อำนาจ การสร้าง การสืบทอดอำนาจและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี หลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 วิธีการศึกษาใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า แต่เดิมเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีมี 4 เครือข่าย คือ เครือข่ายอำนาจจอมพล ป.พิบูลสงคราม เครือข่ายอำนาจจอมพลถนอมและจอมพลประภาส เครือข่ายอำนาจหลวงสิทธิเทพการ และเครือข่ายอำนาจของพรรคประชาธิปัตย์ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นใน

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องพัฒนาการเครือข่ายอำนาจท้องถิ่น หลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี

** นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรศึกษบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, ดร.ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์, ดร. สุชาติ ศรีราษฎร์

โครงสร้างท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี กล่าวคือ เครือข่ายอำนาจจอมพลถนอมและจอมพลประภาส ได้สลายตัวและเสื่อมอำนาจลง เกิดการก่อรูปเครือข่ายอำนาจของนายทวิช กลิ่นประทุม และเครือข่ายอำนาจของนายจรูญ วัฒนากวรีขึ้น ส่วนเครือข่ายอำนาจของพรรคประชาธิปัตย์นั้นได้สืบทอดอำนาจผ่านแกนนำรุ่นก่อตั้ง และการศึกษาในครั้งนี้อย่างพบว่าเครือข่ายอำนาจของหลวงสิทธิเทพการก็มีการปรับเปลี่ยนและสืบทอดอำนาจผ่านนายวินิจ วังตาล สำหรับเครือข่ายจอมพล ป.พิบูลสงครามได้เสื่อมอำนาจและสลายตัวลง สำหรับการสร้างเครือข่ายของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นในจังหวัดราชบุรีนั้นมี 3 ลักษณะ คือ (1) การสร้างเครือข่ายโดยการแลกเปลี่ยนทรัพยากรภายในเครือข่าย (2) การสร้างเครือข่ายโดยการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกับเครือข่ายอื่น และ (3) การสร้างเครือข่ายโดยการผลิตซ้ำอุดมการณ์ ต่อมาหลังปี พ.ศ. 2539 มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีขึ้นอีกครั้ง กล่าวคือ เครือข่ายนายทวิช กลิ่นประทุม มีการสืบทอดมาซึ่งนายสรอรรถ กลิ่นประทุม เครือข่ายพรรคประชาธิปัตย์สืบทอดมาซึ่งแกนนำรุ่นต่อมา สำหรับเครือข่ายนายวินิจ วังตาลนั้นได้ล่มสลายลง นอกจากนั้นแล้วยังมีเครือข่ายอำนาจใหม่ที่แตกตัวขึ้นมาอีก 3 เครือข่าย คือ เครือข่ายพ่อค้าฟาร์มสุกร เครือข่ายผู้รับเหมาท้องถิ่น และเครือข่ายตลาดศรีเมือง สำหรับปัจจัยที่นำไปสู่การแตกตัวของเครือข่ายอำนาจขึ้นในสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีมี 3 สาเหตุ คือ (1) การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดราชบุรีอย่างก้าวกระโดดหลังปี พ.ศ. 2531 (2) การจัดสรรทรัพยากรไม่ลงตัวของเครือข่ายเก่า (3) การเบื่อหน่ายการเมืองรูปแบบเก่าของสังคมท้องถิ่นราชบุรี

คำหลัก: เครือข่ายอำนาจท้องถิ่น/ราชบุรี

Abstract

The research on "Development of Local Power Network after 14 October 1973 Change : A Case Study of Ratchaburi Province" aims at studying processes on formation and empowerment as well as creative, inheritance and changing powers of the local power network at Ratchaburi Province after the period of 14 October B.E. 2516. The research

methodology is historical qualitative research. The research outcome has demonstrated that previous local power network is composed of four networks; namely local power network of General P. Phibulsongkram, local power network of General Tanom and General Prapat, local power network of Luang Sithithepkarn and local power network of the Democrat party. When the change took place in 14 October B.E. 2516, this situation had directly reflected to the modification of local power network in Ratchaburi Province. The local power network of General Tanom and General Prapat was dissolved and the modern local power network were created namely Tawich Kripatoom local power network and Charoon Watthanakorn local power network instead of previous networking local power. In the context of the Democrat Party local network, succession of power is derived from the original generation. From this study, it found that local power network of Luang Sithithepkarn is modified and succeeded power through Mr. Vinit Wangtan. In part of General P. Phibulsongkram local power network, it is also dissolved and exhausted of power. The creation of local power network is divided into three categories; 1. the creation of local power network by internal exchange resources 2. the creation of local power network by external exchange resources and 3. the creation of local network by repetitive ideal. Then, after B.E. 2539, local power network after the period of 14 October B.E. 2516 is succeeded and changed again. The local power network of Tawich Kripatoom has sent the power succession to Mr. Soraut Kripatoom from the Democrat party local network in the next generation. In part of Mr. Vinit Wangtan is laid out of the office. The new local power network is spread into three networks; pig farm merchants, local contractor network and Sri Muang market. There are three main factors leading to spread of the new group. The first factor is radically change of provincial economic development at Ratchaburi after the year B.E. 2531. The second

factor is the inequality of resources management from former local power network. The third factor is tiresomeness of former political form of the local society in Ratchaburi province.

Keywords: Local Power Network/Ratchaburi

บทนำ

ราชบุรีเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน เป็นศูนย์กลางทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของภูมิภาคตะวันตกมาตั้งแต่อดีต แต่เดิมโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนั้นมีชายความสัมพันธ์โยงใยอยู่กับโครงสร้างอำนาจในระดับชาติอย่างใกล้ชิด โดยมีการจัดระบบความสัมพันธ์กันเป็นลำดับชั้น เริ่มจากผู้มีอำนาจในส่วนกลางเป็นผู้กำหนดและคัดเลือกตัวบุคคลเพื่อมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการควบคุมและจัดสรรทรัพยากรและสิ่งมีค่าลงสู่สังคม มีการจัดระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจผ่านระบบราชการตามสายบังคับบัญชา (Hierarchy) ดังนั้นวิถีชีวิตประจำวันของผู้คนในสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี จึงถูกควบคุมและผูกโยงอยู่ภายใต้โครงสร้างอำนาจแบบราชการมาจนถึงปี 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นอย่างน้อย เนื่องจากกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ ยังไม่มีอำนาจทัดเทียมกับกลุ่มอำนาจราชการ หลังจากนั้นก็เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี มีการแตกตัวเกิดกลุ่มอำนาจท้องถิ่นใหม่ ๆ เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนในการควบคุมและจัดสรรทรัพยากรของท้องถิ่นขึ้นใหม่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนหมู่มากในสังคม ดังนั้นน่าสนใจว่ากลุ่มผู้มีอำนาจท้องถิ่นหลัง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 มีกลุ่ม แบ่งออกเป็นกี่ชั้นกี่ระดับ แต่ละระดับแต่ละชั้นมีความสัมพันธ์ทางอำนาจกันอย่างไร

จากข้อสงสัยที่กล่าวไปข้างต้นก็เป็นเหตุผลที่สำคัญที่ผู้วิจัยต้องแสวงหาเครื่องมือเพื่อที่จะทำความเข้าใจแบบแผนความสัมพันธ์ทางอำนาจดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจองค์ความรู้ เพื่อที่จะแก้ข้อสงสัยดังกล่าว ซึ่งก็พบว่ากระบวนการแนวคิดในการศึกษาโครงสร้างอำนาจน่าจะเป็นเครื่องมือ และทางเลือกที่สำคัญในการคลี่คลายความสงสัยดังกล่าว ด้วยเหตุผลที่ว่าการศึกษาโครงสร้างอำนาจ จะนำไปสู่ความ

เข้าใจว่าในชุมชนหนึ่ง ๆ นั้น แบ่งออกเป็นกี่กลุ่ม แต่ละกลุ่มใครเป็นผู้มีอำนาจ และผู้มีอำนาจดังกล่าวมีแบบแผนในการตัดสินใจจัดสรรหรือควบคุมทรัพยากรของท้องถิ่นอย่างไร นอกจากนั้นแล้วการศึกษาโครงสร้างอำนาจยังจะสะท้อนให้เห็นว่าในกลุ่มผู้มีอำนาจมีความสัมพันธ์กันอย่างไร สามารถแบ่งผู้มีอำนาจได้ที่กลุ่ม กี่ระดับ แต่ละกลุ่มแต่ละระดับมีแบบแผนความสัมพันธ์ทางอำนาจกันอย่างไร (ระดม วงษ์น้อย, 2527, หน้า 16) จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดการศึกษาโครงสร้างอำนาจนี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ช่วยให้เราเข้าใจโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี

เมื่อแนวคิดโครงสร้างอำนาจเป็นเครื่องมือที่น่าจะเหมาะสมที่สุดในการเข้าใจข้อสงสัยที่ผู้วิจัยกล่าวไปข้างต้น ต่อมาผู้วิจัยจึงทบทวนแนวคิดในการศึกษาโครงสร้างอำนาจของสำนักต่าง ๆ เพื่อค้นหาแนวคิดที่เหมาะสมและอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีได้ใกล้เคียงความเป็นจริงให้มากที่สุด สำหรับแนวคิดในการศึกษาโครงสร้างอำนาจในระยะเวลาที่ผ่านมาประกอบไปด้วยแนวคิดของสำนักชนชั้นนำนิยม (C. Wright Mills, 1956); Floyd Hunter, 1953) แนวคิดของสำนักพหุนิยม (Robert A. Dahl, 1961); Nelson W. Polsby (1960), Arnold Rose, 1967) แนวคิดของสำนักมาร์กซิสต์ Kaufman (1960), Jack Potter, (1976) แนวคิดระบบอุปถัมภ์ (James C. Scott, 1977); Akin Rabibhadana, (1975) ซึ่งแต่ละแนวทางการศึกษา (Approach) เมื่อนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ก็จะพบว่าแนวคิดในการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจของสำนักมีข้อจำกัดในการอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีแตกต่างกันออกไป ดังนั้นเพื่อลดข้อจำกัดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการค้นหาตัวแบบในการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีที่มีความสอดคล้องกับบริบทประวัติศาสตร์และลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเครือข่ายมาเป็นแว่นในการมองข้อมูล เพื่อปิดจุดอ่อนในการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจของสำนักต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจผ่านแนวคิดเครือข่ายมีจุดเด่น ดังนี้ (1) การวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจโดยใช้แนวคิดเครือข่ายอำนาจนั้น จะฉายภาพความสัมพันธ์ของตัวผู้แสดง (Actor) ทั้งด้านที่เป็นทางการและด้านไม่เป็นทางการ ซึ่งจะอธิบายพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลในชุมชนท้องถิ่นได้อย่างรอบด้าน (2) การวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจโดยใช้แนวคิดเครือข่ายอำนาจนั้นเป็นการวิเคราะห์ความ

สัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่มคน กลุ่มกับกลุ่ม หรือกับสถาบัน โดยอิงแอบอยู่กับบริบทของพื้นที่ (Area) ซึ่งการวิเคราะห์นี้ในลักษณะนี้จะเป็นการวิเคราะห์ที่ทำให้เห็นภาพการเคลื่อนไหวของสังคม ซึ่งแตกต่างจากการวิเคราะห์ของแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นที่มองสังคมหยุดนิ่งตายตัวไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการวิเคราะห์ในลักษณะดังกล่าวอาจส่งผลให้การอธิบายลักษณะสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีเชิงทอไม่รอบด้าน (3) การวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจโดยใช้แนวคิดเครือข่ายอำนาจยังเป็นการเชื่อมโยงให้เห็นถึงข่ายใยความสัมพันธ์ที่ใช้เศรษฐกิจ สังคม การเมืองโดยไม่ตั้งกรอบจำกัดเรื่องสถานะหรือความสัมพันธ์ข้อเด่นของการวิเคราะห์ลักษณะนี้จะทำให้เห็นภาพการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะกลุ่มนักธุรกิจกับกลุ่มการเมือง กลุ่มการเมืองกับกลุ่มทุนทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการก่อรูปและการก้าวขึ้นสู่อำนาจของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นในจังหวัดราชบุรีหลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516
2. เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายอำนาจในจังหวัดราชบุรีหลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516
3. เพื่อศึกษาการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอำนาจในจังหวัดราชบุรีหลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาเรื่องพัฒนาการเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516: กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรีเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ (Historical Qualitative Research) การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนกระบวนการศึกษาประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร ในการศึกษาผู้วิจัยใช้การศึกษาจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง
2. การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ 3 รูปแบบ คือ การสัมภาษณ์แบบ

ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้เข้าพื้นที่สัมภาษณ์ทีละเครือข่ายโดยแบ่งกลุ่มในการสัมภาษณ์ ดังนี้ กลุ่มแรก คือ กลุ่มบุคคลที่อยู่ในศูนย์กลางอำนาจของเครือข่าย กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับบุคคลศูนย์กลางทางอำนาจ กลุ่มที่สาม คือ กลุ่มผู้นำในระดับพื้นที่

3. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participative Observation) จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน และดำรงตำแหน่งรองปลัดเทศบาล รวมไปถึงตำแหน่งคณะทำงานชุดต่าง ๆ ของจังหวัดราชบุรี รวมไปถึงการเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ กับผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการระดับสูงของจังหวัด

4. การตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืนต่างกัน การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกันและใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสาร จาก การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์มาเปรียบเทียบเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย โดยอยู่บนความเชื่อว่า เหตุการณ์ในอดีตจะมีความสัมพันธ์ต่อสถานการณ์ในปัจจุบันและความต่อเนื่องในอนาคต ดังนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่เชื่อว่าเหตุการณ์ทางสังคมจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้แล้วอย่างตายตัว แต่เป็นกระบวนการทางสังคมในกรอบของเวลาที่มีทั้งความต่อเนื่อง (Continuity) การเปลี่ยนแปลง (Change) และการดำรงอยู่ (Existence)

สรุปผลและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องพัฒนาการเครือข่ายอำนาจท้องถิ่น หลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ (Historical Qualitative Research) ซึ่งจะใช้แนวคิดเครือข่ายเป็นแก่นในการมองข้อมูลภาคสนาม สำหรับข้อค้นพบจากการศึกษาผู้วิจัยจะแยกตอบวัตถุประสงค์การวิจัยทีละข้อ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษากระบวนการก่อรูปและก้าวขึ้นสู่

อำนาจของกลุ่มอำนาจท้องถิ่น (2) เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายของกลุ่มอำนาจท้องถิ่น (3) เพื่อศึกษาการสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอำนาจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กระบวนการก่อรูปและก้าวขึ้นสู่อำนาจของกลุ่มอำนาจท้องถิ่น การศึกษาพบว่า เดิมทีนั้นเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ประกอบไปด้วย 4 เครือข่าย คือ เครือข่ายอำนาจจอมพล ป.พิบูลสงคราม เครือข่ายอำนาจจอมพล ถนอมและจอมพลประภาส เครือข่ายอำนาจหลวงสิทธิเทพการ และสุดท้าย เครือข่ายอำนาจของพรรคประชาธิปัตย์ ต่อมาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี กล่าวคือ เครือข่ายอำนาจจอมพลถนอมและจอมพลประภาส ได้สลายตัว และเสื่อมอำนาจลง เกิดการก่อรูปเครือข่ายอำนาจของนายทวิช กลิ่นประทุม และ เครือข่ายอำนาจของนายจรูญ วัฒนากร สำหรับเครือข่ายอำนาจของพรรคประชาธิปัตย์นั้นได้สืบทอดอำนาจผ่านแกนนำรุ่นก่อตั้ง และการศึกษาในครั้งนี้ยังพบว่าเครือข่ายอำนาจของหลวงสิทธิเทพการได้มีการปรับเปลี่ยนและสืบทอดอำนาจผ่านนายวินิจ ว่างตาล สำหรับเครือข่ายจอมพล ป.พิบูลสงครามได้เสื่อมอำนาจและสลายตัวลง เนื่องมาจากว่าเกิดการแตกสลายของบุคคลศูนย์กลางทางอำนาจในระดับชาติ นอกจากนั้นแล้วบุคคลศูนย์กลางในระดับท้องถิ่นของเครือข่ายนี้ยังถูกคุกคามจากเครือข่ายจอมพลถนอมและจอมพลประภาสอย่างหนัก จนไม่สามารถที่จะจัดหาทรัพยากรมาแจกจ่ายแก่สมาชิกในเครือข่ายได้อย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นเหตุนำไปสู่การล่มสลายของเครือข่ายนี้อย่างสิ้นเชิง

2. การสร้างเครือข่ายของกลุ่มอำนาจท้องถิ่น การศึกษาพบว่า การสร้างเครือข่ายของกลุ่มอำนาจท้องถิ่นมี 3 รูปแบบ คือ (1) การสร้างเครือข่ายโดยการแลกเปลี่ยนทรัพยากรภายในเครือข่าย (Interexchange) (2) การสร้างเครือข่ายโดยการแลกเปลี่ยนประโยชน์กับเครือข่ายอื่น (Internetworking) และ (3) การสร้างเครือข่ายโดยการผลิตซ้ำอุดมการณ์

(1) การสร้างเครือข่ายโดยการแลกเปลี่ยนทรัพยากรภายในเครือข่าย (Interexchange) มีอยู่ 3 ลักษณะที่เด่น ๆ กล่าวคือ “การซื้อคน” “การซื้อพื้นที่” “การดึงบุคคลสำคัญมาอยู่ในเครือข่าย”

(2) การสร้างเครือข่ายโดยการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างเครือข่าย

(Internetworking) การสร้างเครือข่ายลักษณะนี้เป็นการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนทรัพยากรกันระหว่างเครือข่าย ส่วนใหญ่เป็นการสนธิทรัพยากรร่วมกันระหว่างเครือข่ายในลักษณะแลกเปลี่ยนประโยชน์ต่างตอบแทน

(3) การสร้างเครือข่ายโดยการการผลิตซ้ำอุดมการณ์พรรค จากการศึกษาพบว่า การสร้างและการขยายเครือข่ายลักษณะนี้เกิดขึ้นเฉพาะเครือข่ายอำนาจพรรคประชาธิปไตยเท่านั้น ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าคำประกาศอุดมการณ์พรรคประชาธิปไตยปี พ.ศ. 2489 ที่ยังใช้มาจนถึงปัจจุบันนั้นยังมีเนื้อหาที่ยังสอดคล้องอยู่กับสภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม และวิกฤติทางการเมืองของประเทศในยุคปัจจุบัน ดังนั้นเมื่อมีการดำเนินกิจกรรมผ่านการปราศรัยหาเสียง การแถลงข่าว หรือการดำเนินกิจกรรมของพรรคตามคำประกาศดังกล่าวก็เท่ากับเป็นการเพิ่มจำนวนสมาชิกของเครือข่ายไปในตัว เพราะภายใต้งบคำที่เหลื่อมล้ำดังกล่าวมีคนจำนวนน้อยที่ได้ประโยชน์คนส่วนใหญ่ถูกตัดออกจากระบบ ขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร และการบริการอื่น ๆ ของรัฐ ดังนั้น การผลิตซ้ำอุดมการณ์ของพรรคประชาธิปไตยจึงแตกตัวผ่านประเด็นปัญหา การขาดโอกาส และความเหลื่อมล้ำทางสังคมอื่น ๆ จึงนำไปสู่การรวมตัวเป็นภาคีเครือข่ายประเด็นปัญหา เครือข่ายชนชั้นกลางใหม่ เครือข่ายครู เครือข่ายพ่อค้าอิสระ ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มนี้จะมีการศึกษาสูงกว่าค้ำอยู่ในชุมชนเมือง

3. การสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอำนาจ ก่อนปี พ.ศ. 2539 มีเครือข่ายอำนาจที่สำคัญในท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีอยู่ 4 เครือข่าย ซึ่งสามารถสืบทอดอำนาจมาถึงยุคปัจจุบัน 3 เครือข่าย กล่าวคือ เครือข่ายนายทวิช กลิ่นประทุม สืบทอดมายังนายสรรวรรด กลิ่นประทุม เครือข่ายพรรคประชาธิปไตยสืบทอดมายังแกนนำรุ่นต่อมา สำหรับเครือข่ายนายวินิจ วงดาลานั้นได้เสื่อมอำนาจและล่มสลายลงหลังจากการเสียชีวิตของนายวินิจ นอกจากนี้แล้วยังมีเครือข่ายอำนาจใหม่ที่แตกตัวขึ้นมาอีก 3 เครือข่าย คือ เครือข่ายพ่อค้าฟาร์มสุกร เครือข่ายผู้รับเหมาท้องถิ่น และเครือข่ายตลาดศรีเมือง และจากการศึกษายังพบว่ากลไกหลักในการสืบทอดอำนาจของแต่ละเครือข่าย มี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบแรก การอุปถัมภ์ทางเงินหรือสนับสนุนการประกอบอาชีพแก่บุคคลในเครือข่าย รูปแบบที่สอง การสร้างทุนทางสังคมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเชื่อของคนในท้องถิ่น และรูปแบบสุดท้ายคือ การอุปถัมภ์ข้าราชการระดับสูง

จากการศึกษายังพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การแตกตัวของเครือข่ายอำนาจใหม่ ๆ ขึ้นในสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนั้นมี 3 สาเหตุที่สำคัญ คือ (1) การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดราชบุรีแบบก้าวกระโดดหลังปี พ.ศ. 2531 (2) การจัดสรรทรัพยากรไม่ลงตัวของเครือข่ายเก่า (3) การเบื้อหน้ายการเมืองรูปแบบเก่าของสังคมท้องถิ่นราชบุรี

ข้ออภิปรายผลในเชิงทฤษฎี

การศึกษาในครั้งนี้พบว่า อำนาจในสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนั้น หมายถึงความสามารถในการควบคุมและการจัดสรรทรัพยากรทั้งหมดของสังคมในท้องถิ่น กล่าวคือ ใครเป็นผู้ควบคุมและจัดสรรทรัพยากรที่มีค่าของท้องถิ่นถือว่าบุคคลผู้นั้นเป็นผู้มีอำนาจ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการให้ความหมายของลูค (Luck, 1975, p. 634) ที่ว่าอำนาจ คือ ความสามารถที่จะก่อให้เกิดผลบางประการ และยังสอดคล้องกับความคิดของจอห์น สก็อต (Scott, 1977) ซึ่งได้ให้ความหมายว่าอำนาจ คือ การที่ตัวแทนของอำนาจ หรือผู้มีอำนาจ สามารถก่อให้เกิดผลต่อสังคมรอบ ๆ ตัวตามที่ตนคาดหวังไว้ นอกจากนี้แล้วยังสอดคล้องกับอำนาจของโรเบิร์ต ดาห์ล (Dahl, 1961) และเนลสัน โพลสบี (Nelson W. Polsby, 1960) ที่ว่าอำนาจคือ ศักยภาพหรือความสามารถในการควบคุมบุคคลอื่น หรือกลุ่มอื่นให้ปฏิบัติตามหรือความสามารถที่บุคคลหนึ่งจะทำบางสิ่งบางอย่างที่มีผลกระทบต่อผู้อื่น สำหรับผู้มีอำนาจในสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนั้นมีอยู่หลายกลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มนายทุนที่ร่ำรวย กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น และกลุ่มทุนทางวัฒนธรรม สำหรับกลุ่มทุนทางวัฒนธรรมนั้นเป็นกลุ่มที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของโครงสร้างอำนาจราชบุรีเป็นอย่างมาก เพราะผู้มีอำนาจในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้มีอำนาจตามประเพณี ซึ่งมีกลไกความสัมพันธ์ภายในกลุ่มแบบที่จงรักภักดีต่อบุคคล มีความผูกพันแบบเครือญาติ และความความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน รวมไปถึงความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ค้ำจุน จะเห็นได้ว่าผู้มีอำนาจในสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนั้น จะมีความแตกต่างจากผู้มีอำนาจในสังคมตะวันตกซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนายทุน นักธุรกิจ นักการเมือง และทหาร (Mills, 1962) กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ (Dahl, 1961) ข้าราชการ (Weber Max, 1964); Parson,

Talcott Neil J. Smelser (1965) , Giddens (1981)

นอกจากนั้นแล้วผลการวิเคราะห์ในทฤษฎีนิพนธ์ฉบับนี้จะชี้ให้เห็นว่าแนวคิดในการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจของต่าง ๆ ในการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี กล่าวคือ

1. แนวคิดของสำนักชนชั้นนำนิยม C. Wright Mills (1962) และ Floyd Hunter (1953) กับปัญหาในการอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี เมื่อนำแนวคิดของสำนักชนชั้นนำมาอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นของจังหวัดราชบุรี ก็จะมีข้อจำกัดหลายประการ กล่าวคือ ประการแรก แนวคิดของสำนักชนชั้นนำให้ความสำคัญกับตัวชนชั้นนำมากเกินไปจนละเลย หรือมองไม่เห็นความสำคัญของมวลชน ซึ่งในความเป็นจริงของสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีชนชั้นนำนั้นไม่ได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จ มีอำนาจบางอย่างอยู่ที่มวลชน ดังนั้นจากการที่ให้ความสำคัญกับชนชั้นนำมากเกินไปดังกล่าวอาจนำไปสู่การละเลยที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งถ้าละเลยที่จะศึกษาในเรื่องดังกล่าวแล้ว ก็เท่ากับว่าแนวคิดดังกล่าวมีข้อจำกัดในการอธิบายประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น ประการที่สอง การศึกษาของสำนักชนชั้นนำส่วนใหญ่ศึกษาโดยการระบุตำแหน่งที่เป็นทางการ หรือเป็นผู้มีชื่อเสียง สำหรับสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีแล้วเชื่อว่าบุคคลดังกล่าวจะมีอำนาจเสมอไป เนื่องมาจากว่ามีอิทธิพลในสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีก็เป็นปัจจัยสำคัญ ดังนั้นคนที่มิตำแหน่งทางการเมือง หรือมีชื่อเสียงอาจไม่มีอำนาจใดๆ ได้ ในทางกลับกันคนที่ไม่มีตำแหน่งใดๆ กลับเป็นคนมีอำนาจที่ปฏิบัติการอยู่เบื้องหลัง

(2) แนวคิดของสำนักพหุนิยม (Robert A. Dahl, 1961; Nelson W. Polsby 1960; Arnold Rose, 1967) กับปัญหาการอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี เมื่อนำแนวคิดของสำนักพหุนิยมมาอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ก็จะมีข้อจำกัด คือ ในสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนั้นผู้ที่เข้าร่วมในการตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ มีทั้งที่เป็นตัวแทนที่ถูกเชิญให้มาข้างหน้า และเป็นการจัดฉากของกลุ่มอำนาจกลุ่มเดียวกัน ดังนั้นในการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จึงมีจุดอ่อนที่สำคัญหลายประการ คือ ประการแรก แนวคิดของสำนักพหุนิยมมองว่าอำนาจมีความเท่าเทียมไม่มีการเลือกสรรอำนาจสำหรับสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีแล้วนั้น อำนาจนั้นมิได้อยู้อย่างไม่เท่าเทียม บางกลุ่ม

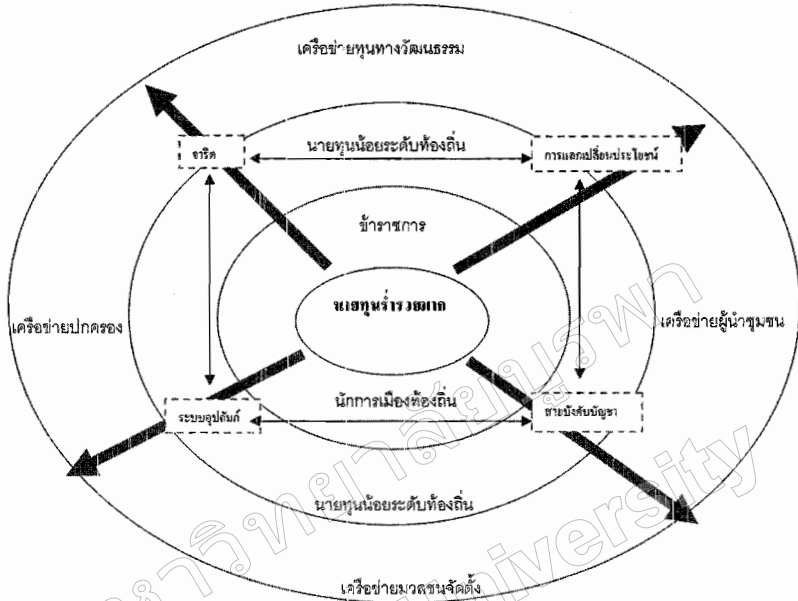
มีอำนาจมากเพราะมีความมั่งคั่งทางธุรกิจ บางกลุ่มมีอำนาจมากเพราะมีตำแหน่งระดับสูงในองค์กร นอกจากนั้นแล้วความมากหรือน้อยของอำนาจยังขึ้นอยู่กับทรัพยากรทางอำนาจ และปัจจัยอื่น ๆ อีกมาก ประการที่สอง การใช้แนวคิดของสำนักทฤษฎีนิยมในการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีบนฐานคติที่ว่าไม่มีความเหลื่อมล้ำทางอำนาจ ส่งผลให้มองไม่เห็นความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มทางเศรษฐกิจกับกลุ่มทางการเมือง ซึ่งความเป็นจริงในสังคมของท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนั้นกลุ่มอำนาจทางการเมืองกับกลุ่มอำนาจทางธุรกิจ กลุ่มอำนาจราชการและกลุ่มอำนาจทางวัฒนธรรมนั้นมีการเชื่อมโยงกันอยู่อย่างใกล้ชิด

3. แนวคิดของสำนักมาร์กซิสต์ (Moerman Michael, 1968; Potter, Jack, 1976) กับปัญหาในการอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี เมื่อนำแนวคิดของสำนักมาร์กซิสต์มาอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ก็จะมีข้อจำกัด เนื่องจากว่าในสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนั้นอำนาจมีที่มาจากหลายแหล่งทั้งที่เป็นอำนาจเชิงสถาบันต่าง ๆ อำนาจเหนือธรรมชาติ อำนาจที่เกิดจากความเชื่อ อำนาจที่มาจากจากประเพณี รวมไปถึงอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งอำนาจแต่ละแหล่งมีความสัมพันธ์และกำหนดซึ่งกันและกัน ซึ่งตรงข้ามกับสำนักที่ใช้เศรษฐกิจเป็นฐาน

4. แนวคิดอุปถัมภ์ (James C. Scott, 1977; Akin Rabibhadana, (1975) กับปัญหาในการอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี แนวคิดของอุปถัมภ์เชื่อว่าแบบแผนความสัมพันธ์ที่อำนาจกระจุกตัวอยู่ที่ผู้อุปถัมภ์ ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ (Face to Face) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลฝ่าย เป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนฐานการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียม (Unequal Exchange) ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มีค่านิยมเรื่องบาปบุญคุณโทษ การกตัญญูรู้คุณ ความซื่อสัตย์หรือความจงรักภักดีเป็นกลไกกำกับในการดำรงอยู่ของระบบอีกทอดหนึ่ง สำหรับการนำแนวคิดอุปถัมภ์มาอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีนั้นสามารถปรับประยุกต์ได้บางส่วน แต่บางส่วนก็เกิดข้อจำกัดด้วยเหตุผลที่ว่าปัจจุบันสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแบบเข้มข้น วิถีชีวิตของผู้คนก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก มิติการดำรงอยู่ของผู้คนต้องเชื่อมโยงอยู่กับหลายระบบอย่างแยกกันไม่ออกไม่ว่าจะเป็นระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมวัฒนธรรม เป็นผลให้ฐานทรัพยากรในการแลกเปลี่ยนมีความหลากหลาย

และเกี่ยวโยงกันอยู่กับเกือบทุกมิติของชีวิต นอกจากนั้นแล้วการที่ระบบเศรษฐกิจ สังคมจังหวัดราชบุรีเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดนั้นเป็นผลให้ระบบสังคมเปิด กว้างให้มีการแข่งขันแย่งยึดอำนาจของเครือข่ายใหม่ ๆ ซึ่งปัจจัยดังกล่าว แปรผันโดยตรงกับการดำรงอยู่และเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในเครือข่ายอุปถัมภ์ต่าง ๆ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่เคยสัมพันธ์กันแบบซึ่งหน้า ก็มีความสลับ ซับซ้อนเพิ่มขึ้นการอุปถัมภ์ที่เคยเป็นแบบชั้นเดียว ก็กลับกลายเป็นหลายลำดับชั้น (Hierarchy) ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กันซึ่งหน้า (Face to Face) บุคคลหนึ่งคน เป็นทั้งผู้อุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์ตามลำดับชั้นทางอำนาจ (Power Hierarchy) มีการแลกเปลี่ยนทั้งแบบเท่าเทียม (Equal Exchange) และไม่เท่าเทียม (Unequal Exchange) ทั้งที่เป็นทางการในมิติที่ชัดเจน

จากข้อจำกัดในการอธิบายโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีของ 4 สำนักคิด ดังที่กล่าวถึงในขั้นต้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาตัวแบบการศึกษาโครงสร้าง อำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี โดยการนำข้อค้นพบทั้งหมดมาสังเคราะห์เชิงทฤษฎี และเสนออิทธิวิทยาในการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ดังแผนภูมิ ที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในวงแหวนแต่ละชั้นของโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี

จากการสังเคราะห์เชิงทฤษฎีพบว่า เครือข่ายอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี มีผู้กระทำการ (Actor) ที่สำคัญอยู่ 4 กลุ่ม ซึ่งสัมพันธ์กันเป็นเครือข่ายอยู่ในวงแหวนแต่ละชั้น บุคคลกลุ่มแรกอยู่สูงสุดในสุดของเครือข่าย ซึ่งคนกลุ่มนี้จะมีจำนวนน้อยมีฐานะร่ำรวยอย่างมหาศาล ซึ่งคนกลุ่มนี้สะสมทุนจนมั่งคั่งหลังจากนั้นก็ใช้อำนาจทางการเงินเป็นฐานเข้าสู่อำนาจทางการเมือง และใช้อำนาจทางการเมืองมาเป็นเครื่องมือในการสะสมทุนอีกทอดหนึ่ง โดยบุคคลกลุ่มนี้ใช้อำนาจในการกำหนดนโยบาย การดูดซับการกระจายรายได้ รวมไปถึงการใช้ข้อมูลข่าวสารที่ได้เปรียบเป็นเครื่องมือในการสะสมทุน บุคคลกลุ่มนี้จะดำเนินงานผ่านบุคคลในวงแหวนชั้นต่าง ๆ ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ นักเทคโนโลยี นักวิชาการและนักวิชาชีพต่าง ๆ

สมาชิกในวงแหวนชั้นรองในเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับบุคคลในวงแหวนชั้นในสุด สมาชิกในวงแหวนชั้นนี้

ประกอบไปด้วยบุคคล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มข้าราชการระดับสูง กับกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งบุคคลในวงแหวนชั้นรองนี้มีความสำคัญต่อการระดมทุนของบุคคลศูนย์กลางและการดำรงอยู่ของเครือข่ายเป็นอย่างมาก เพราะว่าบุคคลกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่ควบคุมผู้นำหรือนายทุนน้อยระดับท้องถิ่นไว้เป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นแล้วบุคคลกลุ่มนี้ยังเป็นผู้ประสานประโยชน์ และเป็นตัวแทนบุคคลศูนย์กลางในเชิงสัญลักษณ์ในการสืบทอดอำนาจผ่านการร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในพื้นที่

สมาชิกในวงแหวนชั้นกลางในเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มนายทุนน้อยในระดับท้องถิ่นอันประกอบไปด้วยผู้รับเหมาต่าง ๆ ในหน่วยงานของรัฐ พ่อค้าคนกลาง เจ้าของที่ดิน เจ้าของโรงสีข้าว เจ้าของโรงงานต่าง ๆ บุคคลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะไม่ได้เข้าสู่อำนาจทางการเมืองโดยตรง แต่จะมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนและผลักดันบุคคลในวงแหวนชั้นรองและบุคคลในวงแหวนชั้นในให้เข้าสู่อำนาจ สมาชิกในวงแหวนชั้นนี้ส่วนใหญ่จะมีสายสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นส่วนตัวกับนักการเมืองท้องถิ่นในลักษณะการสนับสนุนงบประมาณหรือเป็นฐานคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง นอกจากนั้นแล้วสมาชิกในกลุ่มนี้จะมีสายสัมพันธ์กับชาวบ้านผ่านการจ้างงาน การเป็นคู่ค้า ให้เช่าที่ดิน หรือไม่ก็มีการอุปถัมภ์กันด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าสมาชิกในกลุ่มนี้มีฐานะคะแนนเสียงจัดตั้งที่แน่นอนที่มีความสำคัญต่อการเข้าสู่อำนาจและการดำรงอยู่ของบุคคลศูนย์กลางและบุคคลชั้นรองเป็นอย่างมาก สมาชิกในวงแหวนชั้นกลางนี้จะได้รับประโยชน์ผ่านการแจกจ่ายโครงการพัฒนาของภาครัฐผ่านบุคคลศูนย์กลางของเครือข่าย หรือไม่ก็ได้รับความสะดวกในการระดมทุนในเบื้องต้นจากศูนย์กลางของเครือข่ายอำนาจ

สุดท้ายสมาชิกในวงแหวนชั้นนอกในเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีประกอบไปด้วย 4 เครือข่ายที่สำคัญ คือ (1) เครือข่ายปกครอง ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของบุคคลศูนย์กลาง (Node) และการดำรงอยู่ของเครือข่ายเป็นอย่างมาก เพราะว่าบุคคลในกลุ่มนี้มีสัมพันธ์โดยตรงอยู่กับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสมาชิกในเครือข่ายปกครองนี้ประกอบไปด้วย กำนัน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน (2) เครือข่ายผู้นำชุมชน ซึ่งสมาชิกประกอบไปด้วย หัวหน้าเครือข่ายต่าง ๆ หัวหน้ากลุ่มอาชีพ ผู้นำธรรมชาติ ครู สาธารณสุข ประธานชมรมผู้สูงอายุ ประธานชุมชน

สมาชิกในเครือข่ายนี้มีความใกล้ชิดและดำเนินกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านที่เป็นฐาน
คะแนนเสียงและเป็นผู้สนับสนุนการเข้าสู่อำนาจของบุคคลศูนย์กลางอยู่อย่างต่อเนื่อง (3) เครือข่ายมวลชนจัดตั้ง สมาชิกประกอบไปด้วย ชมรมลูกเสือชาวบ้าน
อาสาสมัครป้องกันหมู่บ้าน อาสาสมัครที่สังกัดอยู่กับโรงพยาบาลศูนย์สุขภาพ
ประจำตำบล กลุ่มสตรีแม่บ้าน และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เครือข่ายมวลชนจัดตั้งนี้
ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เชื่อมโยงอยู่กับบุคคลในเครือข่ายชั้นรอง ซึ่งสมาชิกของ
เครือข่ายนี้กระจายอยู่เกือบเต็มพื้นที่ (4) เครือข่ายทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเครือข่ายนี้ม
ีความสำคัญเป็นอย่างมากในการดำรงอยู่ของเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นในจังหวัด
ราชบุรี เครือข่ายทุนทางวัฒนธรรมประกอบไปด้วย เครือข่ายวัด เครือข่ายกลุ่ม
ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวน เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ไทย
ทรงดำ เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์มอญ เครือข่ายกลุ่ม
ชาติพันธุ์ไทยพื้นถิ่น เครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์เขมรลาวเดิม เครือข่ายศาลเจ้าและ
มูลนิธิต่างๆ ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน

จากข้อค้นพบในเชิงทฤษฎีดังกล่าวส่งผลให้การอธิบายโครงสร้างอำนาจ
ท้องถิ่นจังหวัดราชบุรีได้แจ่มชัดขึ้น เนื่องจากข้อค้นพบดังกล่าวได้ลดข้อจำกัด
หลายประการ (1) เสริมจุดอ่อนแนวคิดชนชั้นนำ ซึ่งมักให้ความสำคัญกับตัวชนชั้นนำ
มากเกินไปจนละเลยหรือมองไม่เห็นความสำคัญของมวลชน ซึ่งในตัวแบบที่ผู้วิจัย
พัฒนาขึ้นจะเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสมาชิกในแต่ละวงแหวนโดยให้
น้ำหนักในการวิเคราะห์อย่างเท่าเทียม (2) การศึกษาของสำนักชนชั้นนำส่วนใหญ่
ศึกษาโดยการระบุตำแหน่งที่เป็นทางการ หรือเป็นผู้มีชื่อเสียง โดยละเลยผู้มีอำนาจ
ที่ปฏิบัติการอยู่เบื้องหลังซึ่งคนกลุ่มนี้มักไม่มีตำแหน่งที่เป็นทางการ สำหรับตัวแบบที่
ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจะให้ความสำคัญกับสมาชิกทุกคนในเครือข่ายทั้งที่มีตำแหน่ง
เป็นทางการ และตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการ (3) ตัวแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นช่วยเสริม
จุดอ่อนของสำนักพหุนิยมและสำนักมาร์กซิสต์ โดยตัวแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจะมอง
อำนาจในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางวัฒนธรรม อำนาจทางเศรษฐกิจ อำนาจที่
ผูกติดอยู่กับตำแหน่งหน้าที่ อำนาจเหนือธรรมชาติ อำนาจอิทธิพลในลักษณะเจ้าพ่อ
และยังมองว่าอำนาจมีความเหลื่อมล้ำมีหลายระดับไม่สถิตมีการเชื่อมโยงกันอยู่ใน
หลายมิติทั้งในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นอกจากนั้นแล้วตัวแบบในการ

ศึกษาคั้งนี้ยังอิงแอบอยู่กับลักษณะเฉพาะของพื้นที่ และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสังคมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี (4) ตัวแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นยังเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในมิติที่สลับซับซ้อน ซึ่งมีการอุปถัมภ์กันเป็นเครือข่ายหลายลำดับชั้น (Hierarchy) ไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งหน้า (Face to Face) บุคคลหนึ่ง ๆ เป็นได้ทั้งผู้อุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์ตามลำดับชั้นทางอำนาจ (Power Hierarchy) รวมไปถึงยังแสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนทั้งแบบเท่าเทียม (Equal Exchange) และไม่เท่าเทียม (Unequal Exchange) ทั้งที่เป็นทางการและในมิติที่ซ่อนเร้นในความสัมพันธ์ทางอำนาจที่หลากหลายทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ข้อเสนอแนะของงานวิจัย เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ได้มุ่งเน้นศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้แสดง (Actor) ต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น สำหรับขยายความสัมพันธ์ของตัวผู้แสดง (Actor) ในระดับที่สูงขึ้นไปยังไม่ได้เจาะลึกเท่าที่ควร ดังนั้นจึงเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของงานชิ้นนี้ อีกประการหนึ่ง งานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้เจาะลึกการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในระดับมหภาค เช่น การเปลี่ยนที่เกิดขึ้นมาจากทุนนิยมแบบตะวันตก การพัฒนาของรัฐในด้านโครงสร้างพื้นฐาน นโยบายการพัฒนาชนบท และการปฏิบัติการหลังไหลเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตก รวมไปถึงการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรม ภาคพาณิชย์กรรม และภาคบริการ ซึ่งเหตุปัจจัยที่กล่าวถึงข้างต้นเป็นชนวนเหตุสำคัญในการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมขึ้นในระดับหมู่บ้านและสังคมท้องถิ่นโดยรวม ดังนั้นในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยเสนอให้ทั้งน้ำหนักในการวิเคราะห์ทั้ง 3 ประการ อย่างใกล้เคียงกัน คือ (1) ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้แสดงในระดับท้องถิ่นด้วยกัน (2) ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้แสดงในระดับท้องถิ่นกับผู้แสดงในระดับที่สูงขึ้นไป และ (3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระดับมหภาคที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นในวงกว้าง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาวิจัยเรื่องพัฒนาการเครือข่ายอำนาจท้องถิ่นหลังการเปลี่ยนแปลง 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี เป็นมุมมองใหม่ซึ่งได้นำแนวคิดเครือข่ายมาเป็นแว่นในการมองโครงสร้างอำนาจในสังคมท้องถิ่นไทย ซึ่งเป็นการต่อยอดและเพิ่มเติมองค์ความรู้จากงานของไอฟาร์ ถิ่นบาง

เตียว (2554) ในประเด็นการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มอำนาจทางเศรษฐกิจกับกลุ่มทางการเมือง และยังพัฒนาต่อยอดจากงานของชาติชาย ฤกษ์ใหม่ (2526) ที่มุ่งเน้นวิเคราะห์เครือข่ายบุคคล สำหรับในงานวิจัยชิ้นนี้ยังชี้ให้เห็นถึงการเชื่อมโยงกันระหว่างผู้แสดงต่าง ๆ ทั้งที่เป็นตัวบุคคลและองค์กร รวมไปถึงการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย นอกจากนี้แล้วงานวิจัยชิ้นนี้ยังต่อยอดจากการศึกษาโครงสร้างอำนาจของ H. J. Krysmanski (2007) ซึ่งงานชิ้นนี้วิเคราะห์ให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มทุนทางวัฒนธรรมต่อการดำรงอยู่ของเครือข่าย

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

บรรณานุกรม

- กุลวดี นพอมรบดี. (2555, 9 พฤษภาคม). สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.
- จิระ มังคละรังษี. (2553, 11 มีนาคม). อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด
ราชบุรี พรรคชาติไทย. สัมภาษณ์.
- ชัยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ และโอฬาร ถินบางเตียว. (2549). บทบาททางการเมือง
ของเจ้าพ่อท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาจังหวัดหนึ่งทางภาค
ตะวันออก. ชลบุรี : คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(งานวิจัยภายใต้โครงการเมธีวิจัย.)
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. (2526). การเมืองของกลุ่มในหมู่บ้านภาคเหนือ : การ
วิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดข่ายสังคม. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นภินทร ศรีธรรมรงค์. (2555, 5 พฤษภาคม). สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชี
รายชื่อพรรคเพื่อไทย จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.
- ณัฐชิตา ต่วนเครือ. (2555, 10 เมษายน). เลขานุการของนางสาวปรีชญา ขำเจริญ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี พรรคประชาธิปัตย์. สัมภาษณ์.
- นาคม วีระสุวรรณจักร. (2555, 23 เมษายน). ผู้เชี่ยวชาญประจำตัวสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร เขต 2 จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.
- นิเวศ นุตพันธ์พิสุทธิ์. (2555, 25 มกราคม). สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วน
จังหวัด อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.
- น่วม ห่วงทอง. (2555, 23 กุมภาพันธ์). อดีตอาจารย์ 3 ระดับ 9 วิทยาลัยเทคนิค
ราชบุรี จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.
- _____. (2555, 20 มีนาคม). อดีตอาจารย์ 3 ระดับ 9 วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี
จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.
- _____. (2555, 11 พฤษภาคม). อดีตอาจารย์ 3 ระดับ 9 วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี
จังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.
- บุญมาก ศิรินวกุล. (2553, 11 มีนาคม). อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัด
ราชบุรี พรรคประชาธิปัตย์. สัมภาษณ์.

- พิชาย รัตนดิถลก ณ ภูเก็ต. (2533). *โครงสร้างอำนาจและชนชั้นนำในไทยศึกษา กรณีหมู่บ้านดั้งเดิมและหมู่บ้านที่เปลี่ยนแปลง*. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ระดม วงษ์น้อม. (2527). แนวความคิดเรื่องชนชั้นนำและการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน. ใน เอกสารหมายเลขที่ 10 ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (หน้า 6 – 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมศักดิ์ รัตนมุง. (2555, 27 กุมภาพันธ์). อดีตนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดราชบุรี. สัมภาษณ์.
- สมศักดิ์ สมบูรณ์ทรัพย์. (2553, 14 มกราคม). อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2495, 2500, 2518. สัมภาษณ์.
- _____. (2553, 20 พฤศจิกายน). อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2495, 2500, 2518. สัมภาษณ์.
- สมหญิง สุนทรวงษ์. (2532). *ระบบอุปถัมภ์กับการกระจายผลประโยชน์ในการพัฒนาชนบท : กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โอฬาร ถินบางเตียว. (2554). *พัฒนาการโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในภาคตะวันออก: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สังคมศาสตร์, สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Aron, R. (1967). *Main Currents in Sociological Thought 2*. Middlesex: Pelican Books.
- Dahl, R. (1958). *A Critique of the Ruling Elite Model*. *American Political Science Review*, 52 .(1961). *Who Govern? Democracy and Power in American City*. New Haven; London: Yale University Press.
- Dahl, R. A. (1961). *Modern Political Analysis*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Dye, T. R. (1976). *Who's Running America?* Englewood Cliffs. NJ: Prentice-Hall.

- Floyd, H. (1953). *Community Power Structure: A Study of Decision Makers*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Giddens, A. (1981). *A Contemporary Critique of Historical Materialism Vol. 1 Power Property and the State*. Berkeley: University of California Press.
- Lasswell, H. D. & Kaplan, A. (1950). *Power and Society: A Framework for Political Inquiry*. New Haven: Yale University Press.
- Lukes, S. (1974). Power: A Radical View, pp. 233-268 In John Scott, (ed)., *Power : Critical Concepts, vol. II*. New York: Routledge.
- Mills, C. W. (1962). *The Marxists*. New York: Dell.
- Moerman, M. (1968). *Agricultural Change and Peasant Choice in a Thai Village*. Berkeley: University of California Press.
- Mosca, G. (1939). *The Ruling Class*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Parson, T. & Smelser, N.J. (1965). *Economy and Society*. New York: Free Press.
- Pareto, V. (1935). *Mind and Society*. New York: Harcourt, Brance and Co.
- Polsby, N. W. (1960). How to Study Community Power: The Pluralist Alternative. *The Journal of Politics*, 22.
- Potter, Jack. (1976). *Thai Peasant Social Structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rabibhadana, A. (1975). *Clientship and Class Structure in the Early Bangkok Period. Change and Persistence in Thai Society*. Ithaca: Cornell University Press.
- Scott, J. C. (1977). *Patron-Client Politics and Political Change in Southeast Asia*. Berkeley: University of California.
- Weber, M. (1964). *Class, Status and Party. in Reinhard Bendix and Seymour Martin Lipset. Class Status and Power*. London: Collier Macmillan Limited.
- [http://www. German Power Structure Research, Muenster University, Germany, 2007](http://www.German Power Structure Research, Muenster University, Germany, 2007)